

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

יצא לאור בתאריך:
י"א שבט תש"ע

פרשה:
בשלח

כותרת:
"אחד מי יודע?"

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד

פרשת בשלח

”אחד מי יודע?”

”אחד מי יודע” – כל אחד מאיתנו מכיר בוודאי את השיר היהודי הזה מ”ליל הסדר” ומעוד הזדמנויות שונות. שרים אותו בכל השפות, בעברית, אידיש, רוסית ואנגלית, ואני בטוח ששרים אותו בשפות נוספות. למרות שלא ידוע מי חיבר אותו, הוא הפך לשיר מפורסם ביותר.

(שאלה לקהל:) בואו ונראה אפוא מי זוכר את כל המספרים המצוטטים בשיר הזה: אחד זה ה', שתי לוחות הברית, שלושה אבות, ארבעה אמהות, חמשה חומשי תורה, ששה סדרי משנה, שבעה ימי שבתא – דהיינו שהמספר הזה מזכיר לנו את השבת, שמונה ימי מילה, תשעה ירחי לידה – ללדת ילדים זה מוטיב יהודי, עשרת הדברות, אחד-עשר הכוכבים שיוסף ראה בחלומו, שנים-עשר שבטים, ואחרון חביב שלשה-עשרה מדות הרחמים.

אך בואו ננסה להבין מהי ”מהותו הפנימית” של כל השיר הזה. אני מכיר הרבה אנשים שאם תשאל אותם מה מזכיר להם המספר אחד-עשרה, התשובה שלהם לא תהיה בהכרח אחד עשר כוכבים שכיכבו בחלומו של יוסף, אלא דוקא אחד-עשר השחקנים ששיחקו בסופר-בול. מה בעצם הרעיון שעומד מאחורי השיר היהודי הזה?

לפני קצת יותר משנתיים, בעיצומו של חג החנוכה, התקיים בווינגטון ערב לציון עשרים שנה לחירות יהודי רוסיה. אחד הנואמים היה חבר הכנסת יולי אידלשטיין, אסיר ציון לשעבר. בדבריו הוא סיפר שלפני עשרים וחמש שנה הוא חי ברוסיה והתעסק במרץ ובחריצות בענייני יהודים ויהדות. הקג”ב כמובן מאליו ”לא אהב” את עיסוקו (בלשון המעטה) ויום אחד הם עצרו אותו והושיבו אותו במאסר באשמות שוא. במשך שלש שנים הוא היה עצור עד שהגיע המשפט שלו. במשך כל הזמן הזה הם הושיבו אותו בצינוק אפלולי, עד שכמעט לא היה באפשרותו לדעת האם זה יום או לילה.

לקומוניסטים ה”נאורים” היה חוק שהם מאפשרים לשני בני משפחה להיות נוכחים בשעת המשפט. יולי אידלשטיין ידע מתוך המכתבים שהוא קיבל מהבית, שאמא שלו והכלה שלו יבואו

לבית המשפט כאשר ייפתח משפטו. הוא הובל לאולם כאשר מסביבו עמדו כמה שורות של שומרי בטחון שהסתירו אותו כדי שלא יוכל ליצור קשר עין עם בני משפחתו.

מלבד אמו וכלתו, היה האולם מלא מפה לפה באנשי קג"ב. המשפט היה "תפור מראש", והשופט האשים אותו בכל העבירות שתפלו עליו. בשעה שהוא הבין שכבר נחרץ גורלו ואין לו מה להפסיד, הוא דחף לצדדים את שומרי הראש שהקיפו אותו והוא צעק משהו לעבר אמו וכלתו.

(שאלה לקהל): לו הייתם עומדים ח"ו במצב של יולי אידלשטיין, מה אתם הייתם צועקים אם היתה לכם שניה אחת בלבד לומר משהו לאנשים היקרים לכם ביותר? הזדמנות אחת ויחידה אחרי שלש שנים שלא התראיתם, ומי יודע עוד כמה שנים יחלפו עד שתתראו שוב! כל אדם מן השורה היה בודאי צועק ליקיריו שהוא אוהב אותם וכדו'.

אך יולי צעק משהו אחר לגמרי: "כמה נרות מדליקים הלילה?" בדרך לא דרך נודע לו שהיום חל חג החנוכה, אבל הוא לא ידע באיזה לילה של חנוכה עומדים. הוא עוד הספיק לראות את כלתו שסימנה לו עם שתי אצבעות שהלילה הוא הנר השני, והוא מיד הוחזר לתאו.

יולי אידלשטיין סיים את הסיפור הזה ואמר: "בכל שנה, בלילה השני של חנוכה, כשאני רואה את הנרות – אני נזכר בסיפור הזה". מסתבר שכאשר שכולם רואים נרות, יולי אידלשטיין רואה דברים אחרים לגמרי.

זה למעשה כל הרעיון שעומד מאחורי השיר "אחד מי יודע". בשעה שאדם רגיל רואה את המספר 1, עבורו מדובר בסך-הכל בספרה, ותו לא. אבל כשיהודי רואה מספר – הוא צריך להזכיר לו סממן יהודי. המספר 'שמונה' מזכיר לו מיד ברית מילה; הספרה 'עשר' מזכירה לו מיד את עשרת הדברות; הספרה 2 – את שתי לוחות הברית, וכך הלאה והלאה.

יהודי צריך לראות בכל דבר את המוטיב והקשר היהודי. מספרים הם אינם סתם צורה בעלמא ולא נועדו רק כדי לארגן דברים ולעשות סדר. המספרים מספרים את הסיפור היהודי, ולכל מספר – יש סיפור שהוא טומן ומקפל בתוכו (ראה באריכות שיחת ש"פ במדבר תשד"מ, התוועדויות ח"ג, עמ' 1779 ואילך).

בשבועות אלו אנו קוראים על יציאת מצרים. המצוה הראשונה בתורה שניתנה לעם ישראל כעם מאוחד ומגובש היא "ראש חודש", למנות את החודשים. כדאי לדעת שבתורה עצמה אין שמות לחודשים. 'תשרי', 'חשוון', 'כסלו' הם שמות שבני ישראל הביאו איתם מבבל כאשר הם חזרו

לארץ ישראל בשיבת ציון לבנות את בית שני לפני כאלפיים וחמש מאות שנה (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב). בתורה עצמה החודשים מופיעים כמספרים; החודש של חג הפסח הוא החודש הראשון, חג השבועות חל "בחודש השלישי" וראש השנה הוא "באחד לחודש השביעי", וכך כל החודשים נקראים ומוכרים בתורה רק באמצעות המספרים.

בכלל ביהדות מספרים זה דבר מאוד פופולרי. כל ענין הגימטריה זוהי תורה שלמה של מספרים, מקשרים ומחברים דברים רק בגלל שהם מסמלים את אותו מספר. בפרשתנו למשל אנו מוצאים את "עמלק" שהוא בגימטריה "ספק".

נחזור לשיר שעמו פתחנו, והוא גורם לנו לתהות ולשאול: מדוע שרים "אחד מי יודע" בליל הסדר? הרי בשיר עצמו אין שום קשר לסדר פסח! אפשר לשיר את השיר הזה גם ביום הכיפורים, הרי לא מוזכר בו דבר וחצי דבר על חג החירות, ואם-כן איך השיר הזה נפל לתוך ההגדה?

ואולי יש לומר בדרך אפשר: כל הענין של ליל הסדר הוא השאלות ששואלים, לא רק ארבעת הקושיות, אלא מלבד זאת גם ארבעת הבנים שבהגדה שואלים "מה העבודה הזאת לכם" או "מה זאת" וכיו"ב. מה בעצם הם שואלים? הם רוצים להבין כיצד אחרי 3300 שנה עם ישראל עדיין קיים, ולא רק קיים אלא "חי ובוטח"! הם רוצים להבין מהו סוד קיומו של העם היהודי ואיך הוא הצליח לשרוד את כל אימי הגלות.

על כך באה התשובה שלנו שראשית כל זכינו לכך כמובן בזכות "אחד הוא אלוקינו" וגם בזכות שתי לוחות הברית, ובזכות האבות והאמהות, התורה והמשנה, השבת והמילה, בזכות הילדים שהם הדור הבא, ובזכות עשרת הדברות. גם בזכות הכוח לחלום לעתיד ורוד יותר, כמו שהרבי תמיד היה אומר שיהודי הוא בעל החלומות כמו יוסף, אחרת – אלמלא היכולת לחלום – הוא לא היה מחזיק מעמד בגלות (התנועות תשמ"ו ח"ב עמ' 237). גם זכותם של שנים-עשר השבטים עומדת לנו לשרוד ולהתקיים, ולבסוף אנחנו שרים שאחרי הכל אנו זוכים לכך בזכות שלוש-עשרה מידות הרחמים, רחמיו המרובים של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד